

TÜRKİYE'DEKİ KENTLEŞME PROJELERİNDE YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ VE BU PROJELERİN KENTLİLEŞMEYE ETKİSİ: KARS ÖRNEĞİ

THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENTS IN TURKEY AND THE IMPACT OF URBANIZATION PROJECTS TO BE URBANIZED IN THIS PROJECT: KARS SAMPLE

Abdulsamet YAMAN¹

Cihan ARSLAN²

Gökbörü ÖNALP³

Öz

Kentsel dönüşüm kavramı, 1980'den itibaren yerel yönetimlerin kentin sağlıklı alanlarının, yaşanabilir alanlara dönüştürme amacıyla kullandığı önemli araçlardan biri olmuştur. Yerel yönetimler bu projeleri oluşturma ve uygulama aşamasında önemli bir rol oynamaktadırlar. Yerel yönetimlerin böyle büyük bir role sahip olması da bu projelerde getirim elde etmek çabası sonucunda bazı aksaklıklar neden olmaktadır. Bu kentleşme projelerinin oluşturulması aşamasındaki yaşanan sıkıntular, sorunlara örnektir. Bunun dışında ise kentleşme politikalarının ikinci evresi olan kentlileşme aşaması vardır. Kentsel dönüşüm sonrasında oluşan kentlileşme sürecinde ise; çeşitli uyum sorunları yaşanmaktadır. Yerel yönetimler bu dönüşümü sadece fiziksel olarak algılamaktadırlar, ancak dönüşüm aşamalarının sosyolojik ve psikolojik olarak da desteklenmesi gerekmektedir. Uygulanan kentsel dönüşüm politikaları sonrasında sürecin sosyolojik ve psikolojik olarak desteklenmesiyle birlikte yaşanan uyum sorunları ortadan kalkacaktır. Çalışmamızda Kars'taki kentsel dönüşüm projelerinde yerel yönetimlerin görüşü ve rolü, ayrıca kentlileşme bilincine yönelik halkın düşünceleri anket ve yüz yüze görüşme yöntemiyle analiz edilmiş, sonuç kısmında bu projelere ve sonrasında kentlileşmeye yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kentsel dönüşüm, Yerel yönetimler, Kentlileşme.

Abstract

The concept of urban renewal, local governments unhealthy areas of the city since 1980, has been one of the most important tools used for the purpose of conversion into habitable space. Local governments play an important role in creating this project and in the implementation

¹ Yrd. Doç. Dr. Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi s.yaman_23@hotmail.com

² Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencisi cihan-arslan@hotmail.com

³ * Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencisi onalp1988@hotmail.com

phase. It has such a big role in the outcome of the efforts of local authorities to bring in these projects gain causes some difficulties. The difficulties in this phase of the project of urbanization is an example of a problem. Apart from this, there are urbanization phase, which is the second phase of the urbanization policy. In urban urbanization process that occurs after the conversion; various adjustment problems are experienced. Local governments perceive this transformation not only physically, but must be supported as sociological and psychological transformation stage. Applied compliance problems experienced with the sociological and psychological support after the process of urban transformation policies will disappear. In our study, the views of local governments in urban renewal projects in Kars and its role is also analyzed by public opinion surveys and face to face interviews for the urbanization of consciousness as a result of suggestions were made towards urbanization in this project and beyond.

Keywords: Urban regeneration, Local governments, Urbanization.

Giriş

Kentsel dönüşüm, kentin yenilenmesini amaçlayan bir olgudur. Kentsel dönüşüm sayesinde kentin metruk, sağlıksız ve gecekondulaşmış alanları düzenli ve sağlıklı bir hale getirilmektedir. İnsanların sosyal ve ekonomik sıkıntılarından dolayı, köyden kente yapmış oldukları göçler sonucunda, düzensiz kentleşme oluşmaktadır. Kentsel dönüşüm, bu düzensiz kentleşmenin giderilmesi amacıyla da uygulanmaktadır. Türkiye’de 1980’den sonra hız kazanan kentleşme projelerinden ilki 1948 yılında Ankara’da uygulanmıştır. Dengesiz göç dalgaları sonucunda oluşan çarpık kentleşme, kentsel dönüşümü zorunlu hale getirmiştir. Son yirmi yılda bu dönüşüm, sadece görsel olarak değil sosyal ve ekonomik dönüşüme de yol açmaktadır. Bu alanlardaki insanların kent yaşamına ve kentsel değerlere katılması, şehrin geleceğini de etkileyen bir faktördür. Merkezi ve yerel yönetimlerin, kentsel dönüşüme büyük mali kaynaklar ayırması ve büyük önem atfetmesi bunun bir sonucudur. Çarpık ve ruhsatsız yapılaşma fiziksel bir sorun olmaktan çok günümüzde toplumsal problemler arasında sayılmaktadır.

Kentsel dönüşüm projelerinde, yerel yönetimlere büyük bir görev düşmektedir. Bu projeler vatandaşlar tarafından gelen istekler sonrasında belediye, çevre ve şehircilik bakanlığı ve toplu konut idaresi arasında protokollerle kararlaştırılıp uygulanmaktadır. Bu uygulama küçük belediyelerde mali imkânların kısıtlı olmasından dolayı TOKİ (Toplu Konut İdaresi) desteğiyle yapılmaktadır. Ancak büyük şehirlerde mali imkânlar yeterli olduğu takdirde yalnız büyükşehir belediyeleri tarafından da yapılabilmektedir. Yerel yönetimler, bu projelerde etkin bir şekilde rol almaktadırlar ve bu projelerin etap etap gerçekleştirilmesi, uzun bir süreç alması, farklı çıkar gruplarına maddi destek sağlanmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda belediyeler bu projeleri gerçekleştirirken yeterli uzmanın olmayışı ve kararların alınmasında başka kurum ya da kuruluşların fikirlerinin alınmamasından dolayı bazı aksaklıklar yaşanabilmektedir.

Belediyeler dönüşüm projeleri uygularken iki farklı yöntem kullanmaktadırlar. İlk olarak, yıkılan mekânın yerine başka bir yerde yeni bir mekân inşa edilmektedir. İkinci yöntemde ise, yıkılan mekânın olduğu alanda yeni kent inşa edilmektedir. Ayrıca yeni çıkan 6306 sayılı kanun gereğince bireyler sağlıksız olduğunu iddia ettikleri ikametgâh alanlarının belediyenin izni ve bir müteahhit yardımıyla dönüşümünü kendileri yapabilmektedir.

Kentsel dönüşüm sonrasında oluşan kentlileşme bilincinin tam anlamıyla oluşturulması için yerel yönetimlerin sosyolojik ve psikolojik destek sağlaması gerekmektedir. Bu dönüşüm projeleri sadece fiziksel bir proje değildir. Kentlileşme süreci içindeki bireyler, farklı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar ve yeni hayatlarına adaptasyon sorunu yaşamaktadırlar. Farklı iş kollarında çalışmakta ayrıca farklı toplumsal değerlerle etkileşim içine girmektedirler.

Kars kenti gerek tarihi yapısı gerekse mimari yapısından dolayı ülkemizin en önemli şehirlerinden biridir. Burada özellikle Kars Kalesi eteğinde uygulanan kent-

sel dönüşüm projesi, kentin tarihi dokusu açısından büyük öneme sahiptir. Kars' ta uygulanan kentsel dönüşüm sonrasında bireylerin yeni hayatlarına uyum sorunları ve kentsel dönüşümüne bakış açıları kentleşme sürecinin daha iyi bir hal alması amacıyla önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmamızın ilk bölümünde, kentsel dönüşüm kavramından hareketle Kars'taki kentsel dönüşüm projeleri hakkında Kars Belediyesi'nin görüşleri ve rolü dile getirilmiş, bu projelerin daha iyi uygulanabilmesi için önerilerde bulunulmuştur. İkinci bölümünde ise Kars'taki kentleşme projeleri sonrasında oluşan kentleşme süreci hakkında halkın genel görüşleri yansıtılarak bu sürecin iyileştirilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

1. Kentsel Dönüşüm Kavramı

1.1. Kentsel Dönüşümün Tanımı

Kentsel dönüşüm kavramına değinmeden önce bu kavramın içinde barındırdığı kent ve dönüşüm kavramlarını açıklamamız gerekmektedir. Kentin tanımlanması oldukça zordur bir süreçtir. Ruşen Keleş kenti, "İnsanların yaşamlarını sürdürdükleri mekan, toprak parçası" olarak tanımlamış ve kentlerin canlı varlıklar gibi doğan, büyüyen yapıları sürekli değişen toplumsal birimler olduklarını ifade etmiştir (Keleş, 2004: 73). Bir yerleşim biriminin kent niteliğini taşıması için, bazı özelliklere sahip olması gerekir. Bunlar;

- ✓ Belli bir nüfus büyüklüğüne ve nüfus yoğunluğuna erişmiş olması,
- ✓ Tarımsal üretimden daha ileri bir üretim düzeyi olan sanayi üretimine geçmiş olması ve bununla birlikte hizmet sektörünün gelişmiş olması,
- ✓ Yerleşim yerinin fiziksel altyapısının belli bir düzeye ulaşmış olması,
- ✓ Geleneksel aile yapısının çözülerek yerini çekirdek aile yapısına bırakmış olması,
- ✓ Nüfusun büyük oranda örgütlenmiş karmaşık iş bölümüne ve yüksek uzmanlaşma düzeyine erişmiş olması,
- Yerel değerlerin yerini ulusal değerlerin veya evrensel değerlerin almış olması,
- Geleneksel ilişkilerin (cemaat toplum tipinin) çözülüp bireysel ilişkilerin ya da bireysel çıkarların ön plana çıkmış olması,
- Eğitim düzeyinin kırsal kesimdeki eğitim düzeyinden yüksek olması ve çocuk bakım ve eğitiminde aile dışı kurumların gelişmiş olması,
- Sosyal normların yerini, resmi denetleme kurumlarının almış olması,
- Statülerin aileden gelmeyip, bireylerin kendi çabaları ile kazanılmış olmalarıdır. (Erkan, 2002: 18)

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü, dönüşüm kelimesini, “olduğundan baksa bir biçime girme, başka bir durum alma, tahavvül, inkılâp, şekil değiştirme olarak” tanımlamaktadır. Dönüşüm, faaliyet alanı ve doğası gereği, mevcut şehrin yapısına ve burada yaşayan insanların fiziksel, sosyal ve ekonomik geleceği üzerine ve buna bağlı olarak da kentin bütün geleneklerine etki edebilmekte olan çok kapsamlı ve ileriye dönük karmaşık bir olgudur.

Kentsel dönüşüm ise, çökme ve bozulma olan kentsel mekânın ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullarını kapsamlı ve bütünlük yaklaşımıyla iyileştirmeye yönelik uygulanan strateji ve eylemlerin bütünüdür (Akkar, 2006: 29). Kentsel dönüşüm, işlevini yitirmiş mekânlara yeniden fonksiyon kazandırılması, kent içindeki sağlıksız ve kaçak yapıların yenilenmesi, doğal afetlerden etkilenen yapıların başka kullanım alanlarına dönüştürülmesi, kentsel işlevlerin doğru şekilde tanımlanarak bir plan dâhilinde hayata geçirilmesi, kentsel alt yapının yenilenmesi ve geliştirilmesi konularını içermektedir (Tokay, 2011:7).

1.2. Kentsel Dönüşümün Amacı

Kentsel dönüşümün beş önemli amacı vardır;

- ✓ Kentin fiziksel koşulları ile toplumsal problemleri arasında doğrudan bir ilişki kurulması
- ✓ Kent dokusunu oluşturan birçok öğenin fiziksel olarak sürekli değişim ihtiyacına cevap vermek
- ✓ Kentsel refah ve yaşam kalitesini artırıcı, başarılı bir ekonomik kalkınma yaklaşımını ortaya koymak
- ✓ Kentsel alanların en etkin biçimde kullanımına ve gereksiz kentsel yapılmadan kaçınmaya yönelik stratejilerin ortaya konulması
- ✓ Toplumsal koşullar ve politik güçlerin ürünü olarak kentsel politikanın şekillendirilme ihtiyacını karşılamaya amaçlamaktadır (Akkar, 2006: 30).

1.3. Kentsel Dönüşümde Kullanılan Uygulama Biçimleri

Kentsel dönüşüm, mevcut kent yapısının yenilenmesi için yapılan uygulamaları içinde toplayan genel bir kavramdır. Ancak bu uygulama biçimlerinin tanımlanmasında pek çok farklı görüş ortaya çıkmaktadır. Bunun en önemli nedeni dünyanın farklı ülkelerindeki bilim insanlarının çeşitli isimlerle tanımladığı bu uygulama biçimlerinin Türkçeye çevrilmesinde uzman kişi ve kurumların oluşturduğu bir dil birliğinin olmamasıdır. Kentsel dönüşümün içinde barındırdığı dokuz farklı uygulama biçimi aşağıdadır:

- ✓ Yenileme (renewal)
- ✓ Sağlıklaştırma (rehabilitation)
- ✓ Koruma (conservation)
- ✓ Yeniden canlandırma (revitalization)
- ✓ Yeniden geliştirme (redevelopment)
- ✓ Düzenleme (improvement)
- ✓ Temizleme (clearance)
- ✓ Boşlukları doldurarak geliştirme (infill development)
- ✓ Tazeleme parlatma (refurbishment) (Şişman ve Kibaroglu, 2009:2)

1.4. Kentsel Dönüşümün Gelişimi ve Türkiye’de Kentsel Dönüşüm

İkinci dünya savaşının sonrasında geliştirilen planlama çalışmaları, genel olarak kentin fiziksel düzenlemesiyle ilgilenmiştir. 1950’li yıllardaki genel planlama yaklaşımı; merkezi alanların yıkılıp fakir insanların bu alanlardan uzaklaştırılması ve boşaltılan bu alanlara yeni bir vizyon ve görünüm sağlanması şeklindeydi. Bu dönem tarihte “Buldozer Dönemi” olarak geçmektedir. Ancak Buldozer Dönemi’ndeki uygulama eksiklikleri ve bunların toplum ve çevre üzerindeki olumsuz etkileri sebebiyle “değişim ve yenileme sonrası modernizm “ya da “temizleme sonrası modernizm” dönemine geçilmiştir. 1950’lerdeki Buldozer Dönemi ile yenileme ve temizleme dönemlerinden sonra, 1960’larda bireysel eşitliğe inanan ve halkın çalışmaları katılımının olmasını isteyen fikirler ortaya atılmaya başlanmıştır. 1970’li yıllar özellikle konut alanlarının iyileştirilmesi çalışmalarında büyük önem taşımaktadır. 1980’lere gelindiğinde, kentlerde daha çok çalışma alanı açmak için yenileme, kent merkezlerinde soylulaştırmanın ortaya çıktığı bir dönemdir. 1990’larda ekonominin gelişimiyle başlayan büyüme amaçlı planlama çalışmalarında asıl amaç, mevcut durumda değişiklik yaratmayacak öneriler getirmektir. Uygulanabilirliği olan halkın beklenti ve ihtiyaçlarını karşılayacak projeler yapılmaya başlanmıştır (Nur Akova, 2010: 11-12).

Türkiye’de, toplumsal yaşamın tüm alanlarını kapsayan reformların başlangıcı, Cumhuriyetin kuruluş yıllarına dayanmaktadır. O yıllarda, mekansal alanları da kapsayan düzenlemelerin ilk etkilediği kent Ankara olmuştur. Cumhuriyetin ilanından 16 gün önce resmen Türkiye’nin başkenti seçilen Ankara için Alman mimar Prof. Herman JANSEN’e hazırlattırılan imar planı (1932) sonrasında, Ankara baştan aşağı yenilenmiştir. Ankara’da hükümetin desteği ile yürütülen kentsel gelişim uygulamaları ve Türkiye’nin diğer tüm kentlerine örnek oluşturmuştur.

1980’lere kadar Türkiye’de kente göç inişli çıkışlı şekilde devam etmiştir. Ancak özellikle 1980’lerden sonra İstanbul, Ankara, İzmir gibi şehirlere hızlı bir şekilde göç olmuştur. 1990-2007 yılları arasında ise göçün sebepleri arasında bir de terör

eklenmiştir. Daha önce çoğunlukla iş bulma amacıyla büyük kentlere yönelik göç olurken, bu tarihlerde artık terör nedeniyle de bahsi geçen kentlerin yanında Gaziantep, Diyarbakır, Van ve Urfa gibi şehirler göç almaya başlamıştır (Kocak,2014:1411).

Kente göç eden bu insanlar barınma sorunlarını gecekondularla çözmüştür. Göç edenlerin sayısı arttıkça gecekonduların sayısı da artmış ve gecekondular mahalleleri oluşturmuştur. Gelir düzeyi düşük bu insanların barınma sorununu çözmek, kentin genel görünümünü değiştirmek, insanları kent atmosferinde öğütmek amacıyla kentsel dönüşüme son yıllarda oldukça hız verilmiştir.

Türkiye'deki kaçak yapı ve gecekondular ile mücadele topluma mal edilememiş ve yasaya aykırı gelişmelerin önlenememesi yüzünden kırsal alanlardaki yoksulluk kentlere taşınmıştır. Özellikle kentsel alanlarda yoksullaşma süreci derinleşerek sürmüştür ve günümüzde de sürmektedir. Bu süreç, Türkiye'deki ekonomik, sosyal ve politik yapının da bir yansıması ve mekândaki bir görüntüsü olarak kabul edilmektedir (Keleş, 1996:510).

2. Kars'ta Kentsel Dönüşüm

2.1. Genel Durum

Kars Doğu Anadolu Bölgesinin en soğuk bölgesinde yer alır. İlde 'Doğu Anadolu yüksek yayla iklimi' görülür. Kars ili nüfus bakımında Türkiye'nin orta büyüklükteki illeri arasında yer alan 2013 genel nüfus sayımı sonuçlarına göre ilin toplam nüfusu 296.466'dır. İlimizin ekonomisi çok büyük bir oranda tahıl tarımı ve gelecekte mera hayvancılığına dayalıdır. Bu ekonomik yapının bir sonucu olarak il nüfusunun ağırlığı kırsal kesimde yaşamaktadır. İlde geçimini tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile sağlayanların oranı %77,4 tür (Kars.bel.tr, 2015).

Türkiye'nin Kafkasya'ya açılan kapısı konumundaki bu şehir, Kafkas Üniversitesi'nin açılmasıyla hızla gelişmeye başlamış ve zaman içinde bir öğrenci kenti durumuna gelmiştir. Ayrıca şehir merkezine altı kilometre uzaklıktaki havalimanını sayesinde de bölgesinde ulaşım ağının kesiştiği bir noktada yer alır. Bunun dışında kara ve demiryolu ağlarıyla ülkenin diğer yerleşim birimlerine ulaşımında da bir sorun yoktur. Sanayi alanında son dönemlerde gittikçe büyüyen Kars'ta irili-ufaklı birçok fabrika kurulmuştur. Kentte yem, şeker, çimento, tuğla, ayakkabı ve süt ürünleri sektörlerinde çalışan birçok fabrika bulunmasına karşın; işsizlik oranı oldukça yüksektir. Özellikle bu durum nedeniyle kent, Türkiye'nin en fazla göç veren şehirlerinden birisidir. Kafkaslardan Anadolu'ya girişte ilk yerleşim merkezi olma özelliğini taşıyan Kars şehri birçok uygarlığın geçişine tanıklık etmesi sebebiyle binlerce yıldan bu yana iskan edilmiş antik bir yerleşim merkezi özelliğine sahiptir. İpek Yolu üzerinde yer alan Kars'ta bulunan ve görünen birçok eserin mimari yapısı dikkat çekicidir.

Kars il merkezi eski ve yeni olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Eski Kars kuzeyde, tepeye kurulu kalenin içinde ve eteklerinde yer almaktadır. Kaleiçi Mahallesi bu bölümün çekirdeğidir. Burası dar ve eğri yollar boyunca düzensiz dizilmiş bakımsız evleriyle, sıkışık yapılar topluluğu görünümündedir. Evler çoğunlukla yığma taş ve kerpiçtir. 1878 Rus işgali sonrasında bu kesim olduğu gibi bırakılarak, Eski Kars'ın güneydoğusunda, Taht Düzü denilen ovaya yeni bir garnizon kent oluşturulmuştur. Kent, buraya yerleştirilen çoğu soylu sınıftan subay ailelerinin tüm gereksinimleri karşılayabilecek şekilde yapılmıştır. Geniş, düzgün taş kaldırımlı caddeleri, büyük parkları, düzenli ızgara planıyla zengin ve çağdaş bir kent görünümündedir. Kuzeyden güneye uzanan dört ana caddeyi, doğudan batıya dört cadde dike kesmekte, böylece 16 blok oluşmaktadır. Avrupa tarzı bir mimariye sahip olan Kars'ı gezen H.V. Velidedeoğlu: "Yollar boyunca çoğu iki katlı, büyük blok taştan, sağlam, yalın görünümlü yapılar dizilidir. Ruslar' dan kalma büyük yapıları gördüm. Kırk üç yıllık işgal süresi içinde Ruslar bu kente epey bayındırlık getirmişler ve burasının dış görünüşü tipik Rus kentlerine benzetmişler. Fakat Kars'ın insanın ruhunu değiştirememişler" demektedir (Kars.bel.tr, 2015).

2.2. Kars Belediyesi Kentsel Dönüşüm Projeleri

Tablo 1: Kars'ta Uygulanan Kentsel Dönüşüm Projeleri

PROJE ADI	PROJENİN AMACI	PROJENİN DURUMU
BAYRAMPAŞA VE ATATÜRK MAHALESİ DÖNÜŞÜM PROJESİ (KALEİÇİ)	GECEKONDULAŞMIŞ ALANIN ORTADAN KALDIRILARAK BÖLGE HALKININ DAHA SAĞLIKLI EVLERDE RAHAT YAŞAMASI VE ŞEHRE GÜZEL BİR GÖRÜNÜM KAZANDIRMAK	DEVAM EDİYOR
29 EKİM MAHALLESİ DÖNÜŞÜM PROJESİ	GECEKONDULAŞMIŞ ALANIN ORTADAN KALDIRILARAK BÖLGE HALKININ DAHA SAĞLIKLI EVLERDE RAHAT YAŞAMASI VE ŞEHRE GÜZEL BİR GÖRÜNÜM KAZANDIRMAK	TAMAMLANDI
KARS ÇAYI PROJESİ (PORSUKÇAYI DÜZENLEMESİNDE N HAREKETLE)	KARS ÇAYININ ISLAH EDİLİP, KENTE GÜZEL BİR GÖRÜNÜM KAZANDIRMAK, ÇAY ÜZERİNDE SANDAL GEZİLERİ, PARK ALANLARI OLUŞTURARAK KARS' IN TURİZM POTANSİYELİNİ ARTTIRMAK	DEVAM EDİYOR

Kaynak: Kars Belediyesi, 2015.

3. Kars'taki Kentsel Dönüşüm Projelerinde Yerel Yönetimlerin Rölü ve Etkinliği

Kars'taki gerçekleşen kentsel dönüşüm projelerinden hareketle, bu projelerdeki yerel yönetimlerin rolü ve görüşleri çalışmalar doğrultusunda analiz edilmiş ve bu durumun daha iyi bir hal alması için önerilerde bulunulmuştur.

3.1. Araştırma Modeli ve Bulgular

Araştırma modeli olarak beşli likert anket modeli ve yüz yüze görüşme yöntemi kullanılmış ve elde edilen bulgular neticesinde analizler yapılmıştır. Araştırmanın evrenini belediye'deki kentsel dönüşüm ile ilgili birimlerin personeli olarak belirlenmiş, dört personel hariç evrenin tamamına ulaşılmıştır. Anket sorularının hazırlanması sürecinde çeşitli kaynaklardan yararlanılmış ve uzman görüşleri de dikkate alınmıştır. Anket sonuçlarında sadece genel frekans değerlerine bakılarak yorum yapıldığından ve karşılaştırmaya gidilmediğinden dolayı Excel programından faydalanılmış SPSS program analizleri kullanılmamıştır.

Tablo 2: Kars Belediyesi Personeli Frekans Dağılımı

	Frekans	Frekans (%)
İmar ve şehircilik müdürü	1	2,56
İmar ve şehircilik müdür yardımcısı	1	2,56
Stratejik geliştirme müdürü	1	2,56
Stratejik geliştirme müdür yardımcısı	1	2,56
Stratejik geliştirme müdürlüğü personeli	5	12,82
İmar ve şehircilik müdürlüğü personeli	6	15,38
Mali hizmetler müdürlüğü personel	5	12,82
Emlak istimlak müdürlüğü personeli	4	10,25
Harita işleri müdürlüğü personeli	5	12,82
Fen işleri müdürlüğü personeli	7	17,94
Hukuk işleri müdürlüğü personeli	3	7,69
TOPLAM	39	100

Beşli likert anket modeli araştırmamız sırasında kesinlikle katılıyorum(1), katılıyorum(2), kararsızım(3), katılmıyorum(4), kesinlikle katılmıyorum(5) cevaplarından oluşmaktadır. Yöneltilen sorular ve sorulara karşılık verilen cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3: Kentsel Dönüşüm Projelerinde Belediyelerin Rolünü Ölçmeye Yönelik Yapılan Anket Soruları ve Frekans Dağılımı

Yönetilen Sorular	1	2	3	4	5
Kentsel dönüşüm uygulamalarında yerel yönetimler bölgedeki halkın fikrini alıyor mu?	27	8	3	1	-
Yerel yönetim birimleri kentsel dönüşüm projelerine gerekli önemi veriyor mu?	25	7	2	4	1
Kentsel dönüşüm projeleri kentin tüm yıpranmış sağlıklı alanlarına uygulanabilir mi?	22	3	-	10	4
Kentsel dönüşüm projeleri yolsuzluklara açık mıdır?	8	4	1	5	21
Kentsel dönüşüm projeleri oluşturulurken bu projelere merkez ve yerel yönetimlerin dışında başka kurumlar da katılmalı mıdır?	19	8	2	7	3
Kentsel dönüşümle ilgili yasal düzenlemeler yeterli midir?	-	4	-	4	31
Kentsel dönüşümde yerel yönetimlerin rolünü yeterli buluyor musunuz?	11	3	1	10	14
Kentsel dönüşüm projeleri yerel yönetimler katılmadan sadece merkezi idare öncülüğünde yapılmalı mıdır?	4	9	-	6	20
Uygulanan kentsel dönüşüm projeleri Kars'ın tarihi dokusuna zarar veriyor mu?	8	2	2	8	19
Kentsel dönüşüm projelerinde belediyelerin mali kaynakları yeterli midir?	-	-	-	9	30
Belediyelerde kentsel dönüşümle ilgili yeterli uzman bulunmakta mıdır?	4	1	2	5	27

4. Kentleşme Kavramı

Kentleşme, temelde insanların kentle bütünleşmesini ifade eder. Bütünleşme kavramı genelde, bir nüfus grubunun daha büyük bir nüfus grubuyla kaynaşması anlamına gelir. Kentleşme, kentleşme akımı sonucunda toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde değer yargılarında maddi ve manevi yaşam biçimlerinde değişiklikler ortaya çıkarması sürecidir (Keleş,1980:s.70).

Başka bir deyişle kentleşme, kentleşme akımı sonucunda kentli insan davranışlarının, bireyde, ailede ve diğer toplumsal gruplar içerisindeki davranışlarında, ilişkilerinde ve değer yargılarında değişiklik yaratma sürecidir. Bu süreçte kentlilik kültürünün geliştirilmesi ve kentte yaşayanların aynı çatı altında yaşamının gerek ve sorumluluğunun farkına varması belediyelerin ve sivil toplum örgütlerinin önderliğinde, o kentte yaşayan tüm herkesin katılımıyla gerçekleşmesi mümkündür. Belediyelerin sunmuş oldukları hizmetlerde, kültürel faaliyetler en az diğer faaliyetler kadar önemlidir. Çünkü kültürel hizmetler ve etkinlikler kent bütünü içindeki herkesi aynı kentte yaşayanlar olarak kaynaştırmakla kalmayıp, ortak yerel ihtiyaçlar ve sorunlar karşısında kentlilik bilincini geliştirir. Aynı zamanda kültürel hizmetler, diğer hizmetleri tamamlayıcı ve bu hizmetlerin planlanması ve yürütülmesi sürecin-

de bir etkinlik bilincini oluşturmaktadır. Kentler hem teknolojik gelişmelerin ve çağın gerektirdiği yeni sosyal sorunlara çözüm bulmaya çalışırken; hem de geleneksel değerler ve deneyimler yanında, günümüz şartlarına uygun bir kültürel gelişim için altyapı oluşturmaya çalışmaktadır. Kentlilik bilincinin oluşması çalışmaları, sadece yerel yöneticilere bırakılmayacak kadar büyük bir faaliyettir. Yerel yönetimlerin yanı sıra merkezi yönetimin, sivil toplum kuruluşların ve orada yaşayan herkesin birlikte uyum içerisinde yürütmesi gerekmektedir (Başaran, 2008: 21-22).

3.2. Kentleşme Süreci

Kentleşmenin gerçekleşmesi için gereken aşamalar vardır. Bunların ilki, kente gelen nüfusun, burada karar kılmasıdır. Kentte kalıcı olmayı düşünmeyen kişilerin, kentli olma, kentli davranış kalıplarını sahiplenme gibi bir gayret ve arzusu olmayacaktır. Kentte karar kılınması için ise, kişilerin gelecekleri açısından kentin onlara ümit vaat etmesi gerekmektedir. Geleceğinin köyünde değil, geldiği kentte olduğuna inanan kişiler, kendilerini kent ile bütünleştirme ihtiyacını hissetmeye başlarlar. Kentleşmenin bir başka aşaması da ekonomiktir. Kişinin kentte yaşamasını anlamlı kılacak bir iş sahibi olması ve bu işin de kentli tarafından olumlu görülmesi gerekmektedir. İşportacılık, değnekçilik ve benzeri işler, kişinin kentle uyumuna engeldir. Bireylerin kentleşebilmesinin önemli unsurları arasında eğitim ve kültür düzeyi de yer almaktadır. Bunlarsa uzun bir süreç sonunda elde edilebilen özelliklerdir. Dolayısıyla özellikle ilk nesillerde kentleşmeyi beklemek gerçekçi bir yaklaşım değildir. Bireyin, kente özgü davranış kalıplarını edinmesi, kentleşmenin son aşamasıdır. Bu aşama da bir nesilde gerçekleşmeyecek kadar uzun bir süreç gerektirmektedir. İnsan davranışları alışkanlıkları sonucu edinilir ve bu edimler de çok zor değiştirilebilir. Kırsal alanda, kırsala ait davranış kalıplarını edinmiş kişilerin kent davranış kalıplarını edinmesi hayli zordur. Bireyin kente özgü davranış kalıplarını edinmesi, kültürel ve sosyal dünyasında kente özgü gelişmelerin yaşanabilmesi için, sosyal aktivitelere dâhil olması önemli bir unsurdur. Kentler bireysel ilişkilerin değil örgütlü birlikeliklerin alanıdır. Bu alanda yer alamayan birey, kendini dışlanmış hissetmeye ve buna karşı savunma mekanizmaları geliştirmeye başlar. Bu ise, kentleşmenin önündeki en önemli engellerden birisidir. Kentleşme, özellikle kırsaldan gelen nüfus açısından uzun bir süreci ve hatta birkaç nesil geçmesini gerektirdiğine göre, kentleşmeden önce kentlilik bilincinin kazanılmasına önem verilmesi gerekmektedir. Bundan sonraki bölümde inceleneceği gibi, kentlilik bilinci, kişinin kendini kente karşı sorumlu ve kenti de kendisine ait hissetme durumudur. Bu bilinç, kentleşme sürecini hızlandıran bir olgudur. (Kaya vd,2007: 29-30)

5. Kars'ta Yapılan Kentsel Dönüşümün Kentleşmeye Etkisi

Kars Belediyesi tarafından yapılan kentsel dönüşüm projelerinin, bu dönüşüm aşamasından sonraki kentleşme evresinde ne gibi sorunlarla karşı karşıya kaldı-

ğını ve bu kentleşme evresi hakkında halkın genel görüşü çalışmalar doğrultusunda analiz edilmiş ve bu sürecin daha iyi bir hal alması için önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Araştırma Modeli ve Bulgular

Araştırma modeli olarak beşli likert anket modeli ve yüz yüze görüşme yöntemi kullanılmış ve elde edilen bulgular neticesinde analizler yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, kentsel dönüşüm projesi çerçevesinde, Kars ilindeki, Kaleiçi Mahallesinden Cumhuriyet Mahallesi'ne giden insanlar oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem alınmayarak evrenin tamamına ulaşılması amaçlanmıştır. Araştırmanın örnekleme, evrenden rastgele seçilen insanlardan oluşmaktadır. Beş seçenekli ve çoktan seçmeli sorulardan oluşan anket formu, ankete katılan kişilere yüz yüze uygulanmıştır. Mümkün olduğu kadar çok kişiye uygulanması beklenen anket çalışması, deneklerden bazılarının görüşmeyi reddetmesi, evde bulunmaması gibi çeşitli nedenlerden dolayı, 217 denegın katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Anket formundaki sorular, uzman görüşü alınarak herkesin kolaylıkla anlayabileceği şekilde hazırlanıp, genel nitelikli sorunlara değinilmiştir. Anket sonuçlarında sadece genel frekans değerlerine bakılarak yorum yapıldığından ve karşılaştırmaya gidilmediğinden dolayı Excel programından faydalanılmış SPSS program analizleri kullanılmamıştır.

Tablo 4: Kentleşme Politikalarının Kentleşme Sürecine Etkisinin Ölçülmesindeki Katılım Frekans Dağılımı

	Frekans	Frekans (%)
Ev hanımı	57	26,26
İşçi	43	19,81
İşsiz	28	12,90
Öğrenci	26	11,98
Memur	19	8,75
Hayvancılık -Tarım	19	8,75
Esnaf	11	5,06
Emekli	6	2,76
Diğer	8	3,68
TOPLAM	217	100

Beşli likert anket modeli araştırmamız sırasıyla kesinlikle katılıyorum(1), katılıyorum(2), kararsızım(3), katılmıyorum(4), kesinlikle katılmıyorum(5) cevaplarından oluşmaktadır. Yöneltilen sorular ve sorulara karşılık verilen cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5: Kentsel Dönüşüm Projelerinin Kentleşmeye Etkisini Ölçmeye Yönelik Yapılan Anket Soruları ve Frekans Dağılımı

Yöneltilen sorular	1	2	3	4	5
Kentsel dönüşüm sonrasında, yaşam standartlarınızda bir artış oldu mu?	154	33	6	19	5
Kentsel dönüşüm sonrasında, yine hayatınıza uyum sorunu yaşadınız mı?	63	22	7	56	69
Kentsel dönüşüm öncesindeki hayatınıza dönmek ister misiniz?	11	6	23	31	146
Kentsel dönüşüm sonrasında adli olaylarda bir azalış oldu mu?	113	21	14	39	30
Kentsel dönüşüm sonrasında maddi olarak bir artışınız oldu mu?	16	10	21	18	152
Kentsel dönüşüm sonrasında farklı iş kollarında uğraştınız mı?	41	27	7	15	127
Kentsel dönüşüm sonrası siyasi katılımınızda bir artış oldu mu?	66	23	11	18	99
Kentsel dönüşüm sonrası siyasi görüşünüzde bir değişim oldu mu?	37	14	9	26	131
Kentsel dönüşüm sonrası verilen belediyeçilik hizmetlerini faydalı-yeterli buluyor musunuz?	86	82	13	17	19
Kentsel dönüşüm sonrası oluşan kentleşme süreci ve bu sürece bireylerin uyumuna yeteri kadar önem verildiğini düşünüyor musunuz?	28	13	11	44	122

Sonuç

Kentsel dönüşüm, kentin gelişimi için hayati bir önem taşımaktadır. Yerel yönetimler bu projelerde önemli bir role sahiptir. Kars'taki kentsel dönüşüm projelerinde yerel yönetimlerin rolü ve görüşleri hakkında yaptığımız anket çalışması neticesinde, elde ettiğimiz bulgular ve bu dönüşüm sürecinin daha iyi işlenmesi için yaptığımız öneriler aşağıdaki gibidir;

- ✓ Yaptığımız anket sonuçlarına göre yerel yönetimler, kentsel dönüşüm projelerinde halkın fikrine önem veriyor. Zaten bu projelerin halkın talepleri doğrultusunda oluşturulması, bize projelere halkın katıldığına da gösteriyor. Keza projelerde merkezi idarenin de etkili olması yerel yönetimlerin projenin oluşturulması ve uygulanması aşamasında yalnız başına etkili oldukları düşüncesinin yanlış olduğunu gösteriyor.
- ✓ Yapılan anket verilerine göre, Kars Belediyesi kentsel dönüşüm projelerine yeteri kadar önem verdiğini ifade ediyor.
- ✓ Kars Belediyesi'nde kentsel dönüşüm projelerini şehrin bütün sağlıklı alanlarına uygulanması konusunda görüş farklılıkları ortaya çıkmıştır. Kars Belediyesi çalışanlarının önemli bir kesimi kentsel dönüşüm projelerinin sağlıklı bütün alanlara uygulanacağını ifade etmiştir. Diğer kesim ise, yasal düzenlemelerin yetersiz olduğundan dolayı, kentsel dönü-

şüm projelerinin sağlıklı bütün alanlara uygulanmasının zor olduğunu düşünüyor.

- ✓ Kentsel dönüşüm projelerinin yolsuzluğa açık olduğu konusunda yine Kars Belediyesi'nde görüş ayrılığı olmuştur. Büyük bir kısım kentsel dönüşüm projelerinin yolsuzluklara açık olmadığını ifade etmiştir.
- ✓ Diğer bir anket verisine göre, Kars Belediyesi'nin yaptığı kentsel dönüşüm projelerine diğer kamu kurum ve kuruluşlarının katılması da gerekmektedir. Böyle olduğu takdirde kentsel dönüşüm projelerinin daha verimli olması beklenmektedir.
- ✓ Anket verimize göre, kentsel dönüşüm projeleri hakkındaki, yasal düzenlemeler oldukça yetersizdir. Yetersiz olan bu yasal düzenlemeler sebebiyle Kars Belediyesi bazı problemlerle karşı karşıya kalmıştır.
- ✓ Kars Belediyesi'nde kentsel dönüşüm projelerinde yerel yönetimlerinin rolünün daha fazla artırılması gerektiği anket çalışmamızda elde ettiğimiz sonuçlardır.
- ✓ Kars Belediyesi'nin görüşüne göre kentsel dönüşüm projeleri sadece merkezi idare öncülüğünde yapılması, yerel yönetimlerin bu işi tamamen merkezi idareye bırakması doğru bir düşünce değildir. Çünkü yerel yönetim, yerindelik ilkesi gereğince kentsel dönüşüm projelerinin uygulanacağı alan ve halk konusunda daha detaylı bilgiye sahiptir.
- ✓ Kars Belediyesi tarafından uygulanan kentsel dönüşüm projeleri Kars'ın tarihi dokusuna zarar vermemektedir. Bu projeler uygulanırken Kars'ın tarihi yapısı göz önünde bulundurularak, alan çalışması yapılmaktadır.
- ✓ Kars Belediyesi'ndeki kentsel dönüşüm projelerinde, belediyenin küçük bir belediye olması sebebiyle mali yetersizlikler çektiği ve bu sürecin TOKİ (Toplu Konut İdaresi) tarafından mali olarak desteklenmesinin daha doğru olduğu ifade edilmiştir.
- ✓ Kars Belediyesi'ndeki kentsel dönüşüm çalışmalarıyla ilgili yeteri kadar uzman bulunmadığı yapılan anket çalışması sonucunda ortaya çıkmıştır.

Kentsel dönüşüm sürecinin daha iyi bir şekilde işlemesi için özellikle küçük belediyelerde halk, merkezi idare ve yerel yönetimler dışında başka kurum ve kuruluşların da bu sürece katılması, bu süreçte mali yetersizlikler dolayısıyla merkezi idarenin bu süreci mali olarak desteklemesi, bu konuda yeterli uzman olmayışı dolayısıyla yerel yönetimlerde kentsel dönüşüm proje uzmanlarının artırılması ve projeler hakkında yasal düzenlemelerin iyileştirilmesi gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm sonrasındaki kentleşme sürecinin tam anlamıyla gerçekleşmesi için yerel yönetimlere büyük görevler düşmektedir. Kars'ta yapılan kentsel dönüşüm sonrasındaki kentleşme sürecinde Kars Belediyesi gerek belediyecilik

hizmetlerini gerekse dönüşüm alanındaki halkın sosyal ve psikolojik uyumunu yeterli kadar dikkate almalıdır. Kars'taki bu süreç hakkında yaptığımız anket çalışması neticesinde elde edilen bulgular ve getirilen öneriler şöyledir;

- ✓ Kentsel dönüşüm sonrasında bu dönüşüm alanında yaşayan insanlar hayat standartlarının arttığını ifade etmişlerdir. Bu durum dönüşümün olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.
- ✓ Kentsel dönüşüm sonrasında halkın yarısına yakınının uyum sorunu yaşadığı ortaya çıkmıştır.

Buradan hareketle Kars'taki kentsel dönüşüm sonrasındaki kentleşme sürecinin sosyolojik ve psikolojik olarak desteklenmesi gerektiği kaçınılmaz bir gerçektir. Böyle olduğu takdirde bireylerin uyum sorunu ortadan kalkacaktır.

- ✓ Vardığımız sonuca göre bireyler, eski hayatlarına geri dönmeyi istememektedir. Bu da kentsel dönüşüm projelerinin olumlu bir niteliğe sahip olduğunun diğer bir göstergesidir.
- ✓ Yapılan anket verilerine göre, dönüşüm sonrası alanda adli olaylarda çok az bir azalış olmuştur.

Aynı zamanda bu açıklama Kars İl Emniyet Müdürlüğü tarafından da yapılmıştır. Yapılan açıklamaya göre de kentsel dönüşüm sonrasında suç oranlarında az da olsa bir azalış görülmüştür. Suç oranlarının daha fazla azaltılması için bireylere tam olarak kentleşme bilincinin yerleştirilmesi gerekmektedir.

- ✓ Kentsel dönüşüm sonrasında, dönüşüm mekânındaki bireylerin maddi gelirlerinde bir artış olmadığı ve çok az bir kısmının farklı iş kollarına yöneldiği ortaya çıkmıştır. Buradan hareketle kentsel dönüşüm sonrasında farklı iş istihdamlarının oluşturulması amacıyla teşviklerde bulunulması gerektiğini söyleyebiliriz.
- ✓ Kentsel dönüşüm sonrası bireylerin siyasi karar almaya katılım sürecinde az da olsa bir artış gözlemlenmiştir. Bu durum bireylerin bilinçlenmesiyle doğru orantılıdır. Bilinçlenen bireyler siyasi hak ve ödevlerini daha etkin bir şekilde yerine getirmektedirler.
- ✓ Kentsel dönüşüm mekânındaki bireylerin siyasi görüşlerinde önemsenecek oranda bir değişim olmamıştır. Bu durum bize, yapılan kentleşme projelerinde siyasi bir çıkar ya da iktidarlık kaygısının olmadığını göstermektedir. Küçük bir orana sahip olan bu değişim, merkezi iktidarı elinde bulunduran partinin lehine bir değişimdir. Buradan hareketle kentsel dönüşüm projelerinin yerel siyasetten çok merkezi siyasete olumlu bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir.
- ✓ Kars'taki kentsel dönüşüm projeleri sonrasındaki belediyeçilik hizmetlerinin yeterli olmadığı sonucuna anket çalışması neticesinde varılmış-

tır. Dönüşüm sonrasındaki belediyeçilik hizmetlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir.

- ✓ Son olarak anketimize katılanların çok büyük bir bölümü kentleşme sürecine yeteri kadar önem verilmediğini ifade etmiştir. Buradan hareketle, yukarıda dediğimiz gibi kentleşme aşamasındaki en büyük sorunlardan biri olan kentleşme bilincinin oluşturulması için yeteri kadar destek sağlanmalıdır. Böyle olduğu takdirde bu süreç olumlu bir hal alacaktır.

Kaynakça

- AKKAR, Z. Müge, (2006), "Kentsel dönüşüm üzerine Batı'daki kavramlar, tanımlar, süreçler ve Türkiye", Journal Of The Chamber Of City Planners, UCREA 36. 2, s. 29
- BAŞARAN, İsmail, (2008), "Kent ve Yerel Yönetim", Yerel Siyaset Dergisi, Sayı:1, Mayıs, s.21-22
- ERKAN, Rüstem, (2002), "Kentleşme ve Sosyal Değişme". Ankara: Bilim Adamı Yayınları
- KAYA, E; ŞENTÜRK, H; DANIŞ, O; ŞİMŞEK, S, (2007), "Modern Kent Yönetimi-1", Ankara, Okutan Yayıncılık.
- KELEŞ, Ruşen, (1980), "Kent Bilimleri Terimler Sözlüğü", TDK yayınları, Ankara, s.70.
- KELEŞ, Ruşen, (1996), "Kentleşme Politikası", İmge Yayınevi, Ankara, s.510.
- KELEŞ Ruşen, (2004), "Kentsel Dönüşümün Tüzel Altyapısı", Mimar İst., Yıl: 4, Sayı:12.
- KOÇAK, Yüksel, (2014), "Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Göç Üzerine Etkisi: 29 Ekim Mahallesi Örneği", International Periodical For The Language, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 9/5, Ankara, s.1411.
- NUR AKOVA, Tumar, (2010), "Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Projeleri (Altındağ Belediyesi Örneği)", Ankara, s.11-12.
- ŞİŞMAN, A., Kibaroğlu, D., (2009), TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı. Ankara.
- TOKAY, Faruk, (2011), "Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Gelişimi, Hukuki Yapı ve Uygulamadan Kaynaklanan Sorunlar" , Ankara, s.7, Erişim Adresi: <http://kars.bel.tr/icerik-detay/kars-in-tarihi/200>, Erişim Tarihi: 28.03.2015.